

หลักการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร

การใช้ภาษาที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องสามารถสื่อสารให้บรรลุวัตถุประสงค์และสร้างความประทับใจแก่ผู้รับสาร ปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งคือการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับการสื่อสาร ดังนั้นผู้สื่อสารควรศึกษาและพัฒนาทักษะการใช้ภาษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องประเภทของภาษา ความหมายของคำและประเภทของประโยค

ภาษา

ภาษา หมายถึง วิธีที่มนุษย์ใช้แสดงความรู้สึกและสื่อความคิดให้ผู้อื่นเข้าใจ ภาษานี้จำแนกตามวิธีการแสดงออกได้ ๒ ประเภท คือ

๑. **วจนภาษา** คือ ภาษาที่ใช้ถ้อยคำ เสียงพูดหรือเครื่องหมายแทนเสียงพูดที่มนุษย์ตกลงใช้ร่วมกันในสังคมหนึ่ง ๆ

๒. **อวจนภาษา** คือ ภาษาที่ไม่ใช่การพูดเป็นถ้อยคำ หรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นสิ่งที่สามารถสื่อให้เกิดความหมาย ความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจตรงกัน เช่น ภาษาท่าทาง ภาษาใบ้ ภาษากาย มี ๗ ประเภท คือ

๒.๑ **เทศภาษา** อวจนภาษาที่รับรู้ได้จากระยะห่างระหว่างบุคคลและสถานที่ที่ใช้ในการสื่อสารกัน เช่น การโน้มตัวเดินผ่านผู้ใหญ่ให้ห่างมากที่สุดเพื่อแสดงความมีสัมมาคารวะ

๒.๒ **กาลภาษา** อวจนภาษาที่รับรู้จากช่วงเวลาในการสื่อสาร เช่น นักศึกษาเข้าเรียนตรงเวลา แสดงถึงความตั้งใจ เอาใจใส่ และให้เกียรติผู้สอน

๒.๓ **เนตรภาษา** อวจนภาษาที่รับรู้ได้จากสายตา เพื่อแสดงอารมณ์ ความรู้สึก เช่น การหลบสายตา เพราะกลัว หรือเงินอาย หรือมีความผิดไม่กล้าสู้หน้า

๒.๔ **สัมผัสภาษา** อวจนภาษาที่รับรู้จากการสัมผัส เช่น การโอบกอด การจับมือ

๒.๕ **อาการภาษา** อวจนภาษาที่รับรู้จากการเคลื่อนไหวของร่างกาย เช่น การไหว้ การยิ้ม การเม้มปาก การนั่งไขว่ห้าง การยืนเคารพธงชาติ

๒.๖ **วัตถุภาษา** อวจนภาษาที่รับรู้จากการเลือกใช้วัตถุเพื่อสื่อความหมาย เช่น เครื่องประดับ การแต่งบ้าน การมอบดอกไม้ การ์ดอวยพร

๒.๗ **ปริภาษา** อวจนภาษาที่รับรู้ได้จากการใช้น้ำเสียงแสดงออกพร้อมกับถ้อยคำนั้น ทำให้สามารถเข้าใจความหมายของถ้อยคำได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยเน้นให้เห็นถึงเจตนา หรือลักษณะของผู้ส่งสารว่าพอใจ โกรธ ฯลฯ เช่น ความเร็ว จังหวะ การเน้นเสียง ลากเสียง ความดัง ความทุ้มแหลม ในกรณีของภาษาเขียนอวจนภาษาที่ปรากฏได้แก่ ลายมือ การเว้นวรรคตอน การย่อหน้า ขนาดตัวอักษร ฯลฯ

การสื่อสารแต่ละครั้งย่อมใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาควบคู่กันไป ซึ่งอวัจนภาษาที่ใช้สัมพันธ์กับวัจนภาษาใน ๕ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑. ตรงกัน อวัจนภาษามีความหมายตรงกับถ้อยคำ เช่น การส่ายหน้าปฏิเสธพร้อมพูดว่า “ไม่ใช่”
๒. แย่งกัน อวัจนภาษาที่ใช้ขัดแย้งกับถ้อยคำ เช่น การกล่าวชมว่า วันนี้แต่งตัวสวย แต่สายตา มองที่อื่น
๓. แทนกัน อวัจนภาษาทำหน้าที่แทนวัจนภาษา เช่น การกวักมือแทนการเรียก การปรบมือแทนการกล่าวชม
๔. เสริมกัน อวัจนภาษาที่ช่วยเพิ่มหรือเสริมน้ำหนักของถ้อยคำเช่น เด็กบอกว่ารักแม่เท่าฟ้าพร้อมกับกางแขนออก
๕. เน้นกัน อวัจนภาษาช่วยเน้นหรือเพิ่มน้ำหนักให้ถ้อยคำ เช่น การบังคับเสียงให้ดังหรือค่อยกว่าปกติ

คำ

การใช้ภาษาให้ได้ผลดีจึงควรเริ่มต้นด้วยการศึกษาเรื่องคำ เพราะเป็นหน่วยสำคัญขั้นมูลฐานทางไวยากรณ์ พยางค์ หมายถึงเสียงที่เปล่งออกมาประกอบด้วยพยัญชนะ สระและวรรณยุกต์โดยจะมีความหมายหรือไม่ก็ได้ คำ หมายถึง เสียงที่มีความหมาย (พยางค์ + ความหมาย) ในภาษาไทย คำๆเดียวจะมีก็พยางค์ก็ได้ การศึกษาเรื่องคำนั้นควรมีความรู้พื้นฐานเรื่อง ความหมายของคำ ให้ชัดเจนเพื่อให้เข้าใจและสามารถนำไปใช้อย่างถูกต้อง ในหัวข้อนี้จึงจะกล่าวถึงเรื่องความหมายของคำพอเป็นพื้นฐาน ดังนี้

๑. ความหมายเฉพาะของคำ

๑.๑ ความหมายโดยตรง เช่น

เด็กๆไม่ชอบแม่มดในนิทานเลย

ฉันชอบกินถ้วยเดียวลูกชิ้นหมู

ในคลองหน้าบ้านคุณยายมีปลาชิวมากมาย

๑.๒ ความหมายโดยนัย (ความหมายเชิงอุปมา)

วันนี้ยายแม่มดไม่มาทำงานหรือ

ข้อสอบวิชาภาษาไทยหมุนหน้าเกลียด

ฉันชอบเพลงใจปลาชิวมากๆเลย

๑.๓ ความหมายแฝง

ร่วง ตก หล่น

ลิวปลิว ฉิว

เซ เก เฉ เบ้ โยเย้

๑.๔ ความหมายตามบริบท

คำกริยา **ติด** มีความหมายว่า จุดไฟ ใกล้เคียงกับ แปะ ฯลฯ

ไฟบางดวง **ติด** บางดวงดับ

บ้านเราอยู่ **ติด** กัน

ติด รูปบนบัตรให้เรียบร้อย

ฉันทัด กาแฟมานานแล้ว

๑.๕ ความหมายนัยประหวัด

บึง / สีขาว / สีดำ / กา / หงส์ น้ำ / ไฟ

๒. ความหมายของคำเมื่อเทียบเคียงกับคำอื่น

๒.๑ คำที่มีความหมายเหมือนกัน (คำไวพจน์)

สุนัข – หมา

เท้า – ตีน

ภรรยา – เมีย

ดวงอาทิตย์ – พระอาทิตย์ – ทินกร – ไถง – สุริย์

คำที่มีความหมายเหมือนกันบางครั้งก็ใช้แทนกันไม่ได้ เนื่องจาก เป็นคำสุภาพ – ไม่สุภาพ / ระดับภาษา / รูปแบบหรือ
ท่วงทำนองการเขียน ฯลฯ

๒.๒ คำที่มีความหมายตรงกันข้าม

สะอาด – สกปรก

เชิงช้า – ว่องไว

๒.๓ คำที่มีความหมายร่วมกัน

ส่งเสริม – สนับสนุน

โปรด – กรุณา

ตัด – ปาด – แล่ – หั่น – ผาน

แผ่ – เเผยแผ่ – แพร่ – เเผยแพร

๒.๔ คำที่มีความหมายแคบ – กว้างต่างกัน

เครื่องครัว กระจุก จาน ชาม เขียง ฯลฯ

เครื่องประดับ แหวน สร้อย กำไล ฯลฯ

สัตว์ ช้าง ม้า วัว ควาย อี้อ่าง คางคก

ประโยค

ประโยค คือ ถ้อยคำที่มีเนื้อความสมบูรณ์

ประโยคโดยทั่วไปประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วน คือ ภาคประธาน และภาคแสดง

ภาคประธาน คือ ส่วนที่เป็นผู้กระทำการ

ภาคแสดง คือ ส่วนที่แสดงกริยาหรือส่วนที่แสดงอาการของภาคประธานให้ได้

ความสมบูรณ์ อาจประกอบด้วยกริยาคำเดียว หรือกริยาและกรรม

ต.ย. นกบิน นก (ภาคประธาน) บิน (ภาคแสดง)

หมากัดแมว หมา (ภาคประธาน) กัด (ภาคแสดง) และแมว (กรรม)

การจำแนกประโยคในภาษาไทย

ประโยคในภาษาไทยแบ่งได้เป็น ๓ ลักษณะ คือประโยคความเดียว ประโยคความรวม และประโยคความซ้อน

๑. ประโยคความเดียว คือ ประโยคที่มีใจความเดียว ประกอบด้วยภาคประธานและภาคแสดง เช่น

- เขาร้องไห้
- เด็กนอน
- นักศึกษานิเทศศาสตร์ชั้นปีที่ ๑ ร่วมกันจัดนิทรรศการ เรื่องสิ่งตีพิมพ์กับการโฆษณา ประชาสัมพันธ์

๒. ประโยคความรวม คือ ประโยคที่รวมเอาประโยคความเดียว ๒ ประโยคขึ้นไปไว้ด้วยกัน โดยมีสันธานเชื่อม

ประโยค ประโยคที่รวมกันนั้นอาจมีเนื้อความ

คล้ายตามกัน (และ แล้ว.....จึง เมื่อ.....จึง พอ.....ก็ ทั้ง.....และ)

ขัดแย้งกัน (แต่ ส่วน กว่า.....ก็ แม้.....ก็ ถึง.....ก็)

ให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง (หรือ มิฉะนั้น ไม่.....ก็.....)

เป็นเหตุเป็นผลกัน (เพราะ..... เนื่องจาก.....จึง ดังนั้น.....จึง)

เช่น ฉันไปดูหนัง และทานอาหารที่สยามสแควร์ จากนั้นก็กลับบ้าน

กว่าฉันจะรักเขา เขาก็จากฉันไปแล้ว

เธอต้องตั้งใจเรียนมิฉะนั้นจะสอบตก

๓. ประโยคความซ้อน คือ ประโยคที่มีประโยคย่อยเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยคหลัก

เช่น. ฉันเห็นคนถูกรถชนกลางถนน

- ฉันเห็น - - ประธาน + กริยา - -

- คนถูกรถชนกลางถนน - - กรรม -

เช่น คนขายดอกไม้เป็นป่าของฉัน

แม่เห็นลูกอ่านหนังสือ

ผู้พิพากษาที่ฉันเคารพเป็นคนดีมาก

คนไทยหวงแหนแผ่นดินไทยอันเป็นแผ่นดินเกิด

พ่อทำงานหนักจนล้มป่วย

แม่สั่งให้ฉันรีบกลับบ้าน

รายการอ้างอิง

คณาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ภาษาไทย ๑. พิมพ์ครั้งที่๓. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การใช้ภาษาไทย ๒. พิมพ์ครั้งที่๑.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

ผะอบ โปษกฤษณะ. ลักษณะสำคัญของภาษาไทย การเขียน-การอ่าน-การพูด-การฟังและราชาศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพฯ: รวมสาส์น, ๒๕๔๑.

ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ภาษากับการสื่อสาร. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๔๐. เป็นต้น